

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

ОХОТИ Юлії Володимирівни

**на тему: «ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ**

ДІЯЛЬНОСТІ В АПК», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові
науки за спеціальністю 051 – економіка

Актуальність теми дисертаційної роботи

Реалізація економічного потенціалу в агропромисловому комплексі, який має виключно важливе значення для України, об'єктивно залежить від спроможностей підприємницького сектору, зокрема в сільському господарстві. Галузь утвердилася як практично пріоритетна і базова у формуванні національного добробуту, реалізації глобальних проєктів, а також гарантуванні продовольчої і навіть енергетичної безпеки. Функціональна спроможність виконання галуззю своїх функцій інституційно залежить від ефективності розвитку та організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності. У свою чергу підприємництво досягаючи цілей економічного добробуту й сталого господарювання спрямоване на збалансування соціальних та економічних інтересів суб'єктів ринку, що відбувається під впливом державних та ринкових регуляторних механізмів.

Методологічний конструктив постановки і практична значимість проблеми у її базовому вирішенні актуалізують її важливість для розвитку агропромислового сектору економіки України з точки зору необхідності реалізації державної політики сприяння ефективності розвитку та удосконалення механізмів організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності.

Особливу науково-практичну актуальність проблеми формування підприємницького потенціалу підтверджують аспекти сучасного стану розвитку сільських територій та

забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Загалом нині в Україні гострою є потреба у розбудові ефективної системи аграрного підприємництва, чому має передувати формування структурованої за цілями й інструментами моделі організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК. Це важлива проблема, яку потрібно вирішувати комплексно в частині: забезпечення ефективної інституціоналізації підприємництва; удосконалення організаційно-економічного механізму та застосування національно-адаптивних інструментів стимулювання розбудови підприємницької діяльності. На державному і місцевому рівнях реалізації інституційної політики у секторі аграрного підприємництва актуальним є практичне сприяння розвитку видів діяльності особливо придатних для створення продукції з високою доданою вартістю, що сприятиме зростанню рівня життя населення.

З урахуванням викладеного можна стверджувати, що дисертаційна робота Охоти Ю.В. спрямована на теоретико-практичні оцінки засад забезпечення ефективного розвитку та організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК, а також розробку пропозицій, концептуальних орієнтирів вирішення проблем наявних у цьому секторі.

Дисертаційна робота Охоти Ю.В. є складовою частиною наукової тематики Вінницького національного аграрного університету: «Дослідження розвитку трансформаційних процесів в аграрній економіці макрорегіону Поділля» (номер державної реєстрації 0115U001345, 2015-2017 рр.), де автором обґрунтовано значення державної підтримки АПК України, проаналізовано її сучасний стан та вплив на діяльність агропідприємств; «Маркетингове управління розробленням інноваційної продукції олійно-жирового підкомплексу України» (номер державної реєстрації 0118U004781, 2018-2020 рр.), де автором висвітлено перспективи розвитку кадрового потенціалу як інструменту менеджменту задля забезпечення розвитку підприємницької діяльності; «Управління розвитком економічних систем в умовах міжнародної конвергенції аграрного бізнесу» (номер державної реєстрації 0117U004204, 2017-2021 рр.), де автором визначені особливості формування економічної результативності господарювання, її організаційно-структурні аспекти з оцінками розмірів та специфіки забезпечення ефективності підприємств.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Сформульовані і представлені в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими й достовірними. Робота характеризується логічним і послідовним викладом дисертантом теоретичних, методичних положень, результатів емпіричного й статистичного аналізу процесів, які відбуваються в системі формування ефективності розвитку та механізмі організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК. Слід відзначити глибоке опрацювання дисертантом праць вчених, які досліджували проблеми ефективності розвитку підприємницької діяльності, механізмів її регулювання з урахуванням зокрема агропромислової специфіки. Окрім того, обґрунтованість виконаного дослідження підтверджується належним вивченням вітчизняної законодавчої та нормативної бази, яка визначає ключові засади функціонування системи підприємництва та особливостей реалізації підприємницьких функцій в агропромисловому комплексі. Дисертантом використано значну кількість інформації, джерелами якої послужили офіційні дані органів статистики, виконавчої влади, особисті спостереження, дані обстеження ефектів діяльності окремих сільськогосподарських підприємств.

При проведенні дослідження використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: абстрактно-логічний метод, групування, соціологічного опитування, кластерного аналізу, регресійного аналізу, монографічний, діалектичний та інші. Матеріали дослідження вдало оформлені і представлені у таблицях, рисунках, додатках.

Результати системно апробовані через публікацію широкого спектру матеріалів у спеціалізованих вітчизняних та зарубіжних рецензованих наукових фахових виданнях, які зокрема входять до міжнародних наукометричних баз, а також оприлюднені у матеріалах науково-практичних конференцій.

Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Вивчення змісту дисертації дає підстави для висновку, що її автору у процесі дослідження вдалося досягти поставленої мети та розв'язати поставлені завдання.

Зокрема, у першому розділі, на основі опрацювання численних літературних джерел і власних узагальнень: розкрито теоретичні засади розвитку та організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності, в частині характеризування теоретико-еволюційних основ становлення підприємницької діяльності в економіці і суспільстві (п. 1.1), організаційно-економічних умов розвитку та стимулювання підприємництва в АПК (п. 1.2), визначення теоретико-методичних засад організації розвитку та державної підтримки підприємництва (п. 1.3).

У другому розділі: комплексно проаналізовано сучасний стан і визначено особливості розвитку підприємницької діяльності в АПК, охарактеризовано чинники її організаційно-економічного стимулювання, зокрема зіставлено організаційно-економічні характеристики здійснення підприємництва (п. 2.1), проведено аналіз економічної результативності та ефективності господарської діяльності підприємств (п. 2.2), здійснено економічну оцінку специфіки державної політики стимулювання розвитку підприємництва в АПК (п. 2.3), а також розкрито національну специфіку розвитку виробництва біопалива як перспективної сфери підприємницької діяльності (п. 2.4).

У третьому розділі в контексті концептуального бачення стратегічних орієнтирів у вирішенні досліджуваної проблеми, представлені напрями вдосконалення організаційно-економічного стимулювання підприємництва в АПК, зокрема пріоритетні заходи формування організаційно-економічних умов та механізму стимулювання розвитку підприємництва (п. 3.1), зконсолідовано кооперативні пріоритети стимулювання соціально-економічної ефективності підприємницької діяльності (п. 3.2), сформовано методичні положення з удосконалення оцінки ефективності господарської діяльності підприємств (п. 3.3).

Висновки до розділів та загальні висновки до дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості. Вони відображають основні засади і напрями вирішення науково-практичного завдання щодо створення інституційних умов для підвищення ефективності розвитку та удосконалення системи організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК.

Наукова новизна одержаних результатів, їх теоретична і практична значущість

Розв'язання поставлених завдань, належний рівень дослідження проблеми забезпечення підвищення ефективності розвитку та удосконалення системи організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК дозволили автору обґрунтувати положення, які розкривають сутність проблеми й поглиблюють її науково-практичне вирішення.

Серед основних наукових здобутків дисертанта, що відзначаються новизною або ж їх можна визнати елементами наукової новизни, варто виділити:

- теоретико-методичні удосконалення засад віднесення соціально-економічних явищ до сектору підприємницької діяльності, підприємництва, в основі яких критерії: статусу ринкового суб'єкта (господарська самостійність і систематична діяльність); умов функціонування (наявність ризику); цільової спрямованості господарювання (отримання прибутку); суб'єктності на ринку (фізична та юридична особа); формалізації (реєстраційна регламентація) (п. 1.1);

- оцінка перспективної ефективності господарської діяльності підприємств у змінному середовищі ринку, що полягає в системному використанні методів аналізу середовища функціонування та кореляційно-регресійного аналізу (п. 3.3)

- визначення пріоритетності розвитку виробництва біопалива як перспективної сфери стимулювання підприємницької діяльності, яка забезпечить гарантії енергетичної безпеки для конкретних суб'єктів господарювання (п. 2.4);

- теоретико-методичний зміст пізнання засад та умов стимулювання розвитку підприємництва в АПК як механізму організаційно-економічного впливу, що включає не лише фінансово-економічні, а й соціальні фактори мотивації підприємницької діяльності (п. 1.2);

- напрями формування організаційно-економічних умов та вдосконалення механізму стимулювання розвитку підприємництва, який включає пріоритети стимулювання господарської діяльності, зокрема, в системі виробництва-споживання відновлюваних джерел енергії сільськогосподарського походження (п. 3.1);

- представлення сутнісних характеристик та теоретико-методичних засад державної підтримки в механізмі організаційно-економічного стимулювання підприємництва, які полягають у визначенні її як системи сприяння формуванню мотивації підприємницької діяльності (п. 1.3);

- організаційно-економічні характеристики здійснення підприємництва в АПК, які становлять систему ідеологічних, організаційних, галузевих, природно-економічних чинників (п. 2.1);

- взаємозалежні оцінки економічної результативності та ефективності господарської діяльності підприємств на основі аналізу структурної динаміки розвитку підприємницьких формувань (п. 2.2), оцінки специфіки державної політики стимулювання розвитку підприємництва в АПК (п. 2.3);

- виокремлені кооперативні пріоритети стимулювання соціально-економічної ефективності підприємницької діяльності до умов її здійснення на конкурентному ринку (п. 3.2).

Результати дисертаційної роботи Охоти Ю.В. мають важливе значення для теорії та практики забезпечення ефективного розвитку та організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК.

Теоретичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає, перш за все, у виокремленні нових принципів і удосконалення засад стимулювання розвитку підприємництва з урахуванням перспективних напрямів спеціалізації виробництва та позиціювання продукції на ринкових нішах, зокрема в активізації охоплення суміжних секторів господарювання, наприклад сектору виробництва – споживання біопалив.

Практичне значення наукових результатів дисертації полягає у можливості їх використання органами державної влади та управління, а також окремими сільськогосподарськими підприємствами для врахування при розробці стратегій зі сприяння підвищенню ефективності господарювання. Зазначений аспект практичної цінності результатів роботи автора відзначено довідками про їх впровадження і використання Могилів-Подільською районною радою Вінницької області (довідка № 01-23/01-16/67 від 15.02.2021 р.); у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема: ПСП «Вікторія» (довідка № 19 від 26.06.2020 р.), ПП «Кургани» (довідка № 189 від 23.12.2020 р.), ПП «Дари садів» (довідка № 21 від 22.01.2021 р.).

Окремі положення дисертаційної роботи також використовуються у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні окремих частин навчальних дисциплін «Аграрна політика та земельні відносини», «Регіональна економіка» (довідка № 01.1-60-1531 від 02.10.2020 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи неодноразово доповідалися та обговорювалися на 10 науково-практичних конференціях різного рівня. Всього за темою дисертаційної роботи «*Ефективність розвитку та організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК*» автором опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 7,42 друк. арк. (власний доробок автора 5,8 друк. арк.), у тому числі 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, включених до міжнародних наукометричних баз – 2,87 друк. арк.; 4 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних – 2,86 друк. арк.; 1 стаття у наукових фахових виданнях України – 0,57 друк. арк.; 4 публікації у інших виданнях – 1,12 друк. арк. Кількість і обсяг публікацій, відповідають вимогам, що ставляться до оприлюднення матеріалів дисертацій такого рівня.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Поряд із зазначеними позитивними сторонами дисертаційної роботи, вона містить певні дискусійні положення, зокрема:

1) не до кінця зрозумілим є теоретичний висновок (п. 1.2, с. 36) про те, що «функціонування агропромислового комплексу вибудовується за підприємницькою моделлю» - слід було пояснити у чому полягає особливість цієї моделі в агропромисловому комплексі зокрема;

2) у п. 1.3 дисертації автор досить розмито позиціонує сутнісну різницю між поняттям державна підтримка і державне стимулювання, тому з тексту по-суті не зрозуміло в чому між ними відмінності, зокрема визначення цих понять представлено за характеристикою як «зовнішнє організаційно-економічне та фінансово-економічне сприяння» (с. 55) з акцентуванням на

ототожненні його з державною підтримкою, але по-суті державна підтримка – це інструмент, інструментарій стимулювання, тому на цьому слід було наголосити;

3) аналізуючи діяльність конкретних сільськогосподарських підприємств (п. 2.3) з позиції ефективності господарювання, здобувач насамкінець висловлює думку, що «досліджувані підприємства займаються традиційним сільським господарством і більше того – вирощують кілька експортоорієнтованих культур» (с. 116), наводячи на висновок про вплив цього чинника на ефективність, проте слід було пояснити де тут зв'язок з ефективністю і які критерії взято для означення експортоорієнтованості культур;

4) у п. 2.4 бажано було пояснити і підтвердити розрахунками згідно фактичних даних, чому саме розвиток виробництва біопалива є перспективною сферою стимулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі, адже у роботі наведено загальні позиції оцінок важливості цього сектору без виділення конкретних кваліфікацій щодо доцільності стимулювання безпосередньо залучення підприємств у цей вид діяльності;

5) запропоновані на рис. 3.1 у п. 3.1 пріоритети організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі цілком доцільні для застосування, але необхідно було здійснити розрахунки вартостей, витрат, які має здійснити уповноважений орган, держава для запровадження складових даного механізму, зокрема наприклад – визначити обсяг фінансування інклюзивності тощо;

6) у підсумку до п. 3.3 зроблено висновок про те, що «використовуючи тенденцію досягнення технічної ефективності, приймаючи її як еталонну по галузі, можна визначити потенційну залежність підприємства самостійно виживати за рахунок мобілізації власних ресурсів та долати небезпеку руйнування» (с. 195), але загалом незрозуміло – це припущення автора – чи доконаний факт підтвердження представленого результату, який витікає із заявленої моделі економіко-математичного оцінювання діяльності конкретних підприємств.

Водночас висловлені зауваження принципово не знижують наукову цінність дослідження та можуть стати мотивом для дискусії при захисті дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота **ОХОТИ Юлії Володимирівни** на тему: **«Ефективність розвитку та організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК»** є цілісним, завершеним, самостійно виконаним і логічно побудованим дослідженням, має достатньо високий теоретичний, методичний та практичний рівень.

Представлені результати досліджень утворені у відповідності та з дотриманням принципів академічної доброчесності. Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації базуються на матеріалах власних досліджень автора, логічно витікають з матеріалів дисертації і є науково обґрунтованими, чітко сформульованими та містять нові важливі науково-практичні узагальнення. Висновки відповідають завданням, новизні та змісту роботи, випливаючи з її основних положень, а результати дослідження відображені в опублікованих працях достатньою повно.

Загалом дисертаційна робота є цілісною і завершеною працею, виконаною автором особисто у відповідності з поставленою метою та визначеними завданнями. Винесені на захист наукові положення, висновки і пропозиції в комплексі розв'язують важливе завдання – визначення засад, заходів підвищення ефективності розвитку та забезпечення організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в АПК.

Дисертація відповідає спеціальності 051 – економіка, вимогам пп. 9, 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, та наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор **ОХОТА Юлія Володимирівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН
учений секретар Національного наукового центру

«Інститут аграрної економіки»

О.Г. ШПИКУЛЯК

